

РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Є. В. Воронова, канд. екон. наук, проф. КНТЕУ
Т. М. Мельник, канд. екон. наук, доц. КНТЕУ

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

Діяльність України на ринку ЄС регулюється комплексом нормативних актів, до яких належать: правовий режим торговельних операцій на єдиному ринку ЄС, що передбачає проведення єдиної торговельної політики; двосторонні документи, що регулюють торговельно-економічні відносини між Україною і ЄС; національні нормативно-правові акти України з питань регулювання торговельно-економічних відносин з ЄС.

Загалом ринок ЄС характеризується досить ліберальним торговельним режимом, який для України посилюється (хоч і в обмеженому обсязі) дією так званої Генеральної системи преференції (ГСП).

Крім того, Україна на ринку Європейського Союзу підпадає під дію торговельного режиму стосовно країн, що не мають статусу держави з ринковою економікою та не є членами СОТ.

Практика зовнішньоторговельних відносин України з ЄС ускладнюється через відсутність спеціального документа, який би комплексно вирішував питання створення інституційних та інфраструктурних передумов для посилення позицій і підвищення ефективності діяльності українських компаній на ринку Європейського Союзу. У національному законодавстві України досі не має жодного документа, який би в комплексі регулював умови діяльності на ринку ЄС. Ефективному функціонуванню механізму торговельної політики України з країнами ЄС заважає цілий комплекс невирішених питань у сфері визначення митної вартості, надання своєчасної інформації суб'єктам ЗЕД, вирішення спорів, стандартів, технічних правил та оцінки відповідності; стимулювання автомобілебудування в Україні; санітарних та фітосанітарних вимог; реєстрації компаній; дискримінаційних акцизних зборів; неповернення ПДВ експортерам; обмеження експорту брухту металів; захисту прав інтелектуальної власності; дискримінації європейських суден в портах України та ряд інших проблем.

До внутрішніх і зовнішніх чинників, що перешкоджають ефективній торговельно-економічній діяльності на ринку ЄС належать: відсутність необхідних структурних перетворень в українській економіці; обмеженість надійного джерела та потенціалу розвитку експортних можливостей — стійкого платоспроможного внутрішнього ринку; слабкі позиції України у сфері високих технологій; недостатній рівень розвитку сучасної інфраструктури; невисокий рівень конкурентоспроможності вітчизняних виробників, їх товарів і послуг та економіки країни в цілому (за індексом конкурентоспроможності зростання Україна в 2003 р. займала 84 місце, а за індексом конкурентоспроможності бізнесу — 71 місце у світі); недостатня гармонізованість національних стандартів України з міжнародними та європейськими (лише близько 17% національних стандартів гармонізовані зі стандартами ЄС); тінізація значних обсягів зовнішньої торгівлі (вітчизняні статистичні дані про обсяги українського експорту та особливо імпорту постійно занижуються — експорт, як правило, на 10—22 %, імпорт — на 15—30 %); обмежувальний режим доступу українських експортерів до окремих сегментів ринку ЄС, що значною мірою зумовлюється не наданням Україні статусу країни з ринковою економікою; відсутність масштабних інвестицій в економіку України з боку провідних європейських ТНК.

Розширення ЄС виведе його на перше місце — як ринок збуту українських товарів та на друге місце — як джерело українського імпорту. Це означає, що динаміка економічних процесів ЄС суттєво впливатиме на економічний стан України, враховуючи високий рівень відкритості її економіки. Високий ступінь впливу вимагатиме нових підходів до вироблення та реалізації торговельної політики, з урахуванням тенденції розвитку світогосподарських зв'язків у цілому та економічної кон'юнктури в Європі зокрема.

Отже, у короткостроковому періоді розширення ЄС 2004 р. впливатиме передусім на зовнішню торгівлю України. Зокрема, після розширення країни-кандидати здійснюватимуть спільно з ЄС зовнішньоторговельну політику. Це означає, що чинні тарифні та нетарифні обмеження ЄС-15 автоматично поширюються на країни-кандидати, що призведе до втрат української економіки. Насамперед скорочуватимуться обсяги продукції чорної металургії та хімічної продукції, що підпадають під дію антидемпінгових і спеціальних заходів ЄС-15. Окрім

того, технічний, санітарний, фітосанітарний та ветеринарний контроль щодо української продукції з боку країн-кандидатів стане більш жорсткішим, внаслідок чого скоротиться експорт продукції до цих країн.

Водночас позитивним результатом розширення ЄС є зменшення тарифного захисту країн-кандидатів завдяки тому, що середньоарифметичний митний тариф ЄС-15 нижчий за аналогічний тариф країн-кандидатів. Виняток — країни Балтії, з якими Україна має угоду про вільну торгівлю. Завдяки скороченню митних тарифів українські товари за кордоном подешевшають, а отже, попит на них дещо зростатиме. Також зменшаться трансакційні витрати українських виробників завдяки створенню єдиного гармонізованого ринку ЄС-25, що налічує близько 450 млн споживачів. Країни-кандидати зростають темпами, швидшими за темпи збільшення нинішніх членів Євросоюзу, тому ЄС-25 буде вимушений поступово зменшувати нетарифні обмеження у зв'язку із зростаючим ринком країн-кандидатів.

Ще одним позитивним результатом розширення Євросоюзу можна вважати поліпшення якості митної служби та контролю на кордоні України з ЄС. Хоча у короткотерміновій перспективі це призведе до скорочення прикордонної торгівлі, Україна виграє від її легалізації та зменшення контрабанди у середньотерміновому періоді. Близькість європейських ринків, дешева робоча сила та наявність спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку стануть важливими чинниками зростання західних областей України.

В короткотерміновій перспективі (2004—2005 рр.) Україна втрачатиме внаслідок дії нетарифних обмежень, які перекриватимуть позитивний вплив лібералізації митних тарифів. За нашими розрахунками, втрати України становитимуть від 315,9 млн у 2004—2005 рр. (тобто експорт до країн-кандидатів знизиться приблизно на 14%). Якщо рівень квот на металопродукцію буде збільшено на 361%, то втрати становитимуть близько 133,6 млн дол.

Для посилення присутності України на ринках ЄС можна рекомендувати наступні заходи: удосконалити методику визначення митної вартості; вести апеляційні процедури щодо рішень митних органів; запровадити положення щодо обов'язкової інформації для імпортерів з тарифів та походження товарів; впровадження єдиної процедури вирішення спорів з митних питань. З цією метою для уникнення непорозумінь та

забезпечення прозорості, вважається за необхідне внести зміни до ст. 265 Митного кодексу з чітким посиланням на відповідні правові джерела. Процес опублікування нормативних актів, що їх приймає Верховна Рада, Кабінет Міністрів або ж Митна служба України, має стати більш прозорим. З огляду на зазначене, ми рекомендуємо визначити окремо єдиний друкований орган для опублікування нормативних актів Митної служби України та внести зміни до відповідних положень Митного кодексу, які б встановлювали, що будь-який акт нормативного характеру, прийнятий митною службою або іншим органом, предметом регулювання яких є митні відносини, набуватиме чинності не раніше ніж на 45 день після його офіційного опублікування.

Для адаптації законодавства у сфері непрямого оподаткування перш за все необхідно усунути дискримінацію, що наявна в законодавстві України, стосовно звільнення від обкладання ПДВ і акцизних зборів деяких транспортних засобів українського виробництва (автомобілі і мотоцикли) та комплектуючих до них, а також застосування значно вищих ставок акцизного збору на алкогольні напої (вина виноградні, вина ігристі та газовані, вермути та інші). Це суперечить ст. 90 Договору про заснування ЄС та ст.3 ГАТТ 1994 р., які проголошують неприйнятним протекціонізм щодо національного виробника аналогічних продуктів.

Потрібно переглянути та уніфікувати законодавчі акти, що регулюють справляння ПДВ для того, щоб відновити прозорість системи державних фінансів та забезпечити майбутнє економічне зростання.

Зростання надходжень до бюджету в результаті скасування або скорочення податкових пільг і податкових звільнень може бути основним джерелом коштів для відшкодування бюджетного боргу з ПДВ. Для вирішення цієї нагальної проблеми необхідно прийняти спеціальний Закон «Про відшкодування з державного бюджету України простроченої бюджетної заборгованості з податку на додану вартість».

Наступним необхідним кроком на шляху подолання технічних бар'єрів у торгівлі, пов'язаних із неузгодженістю у нормативно-правовій сфері, є імплементація законодавства та інституційні перетворення, що дозволять забезпечити механізм функціонування прийнятого законодавства та його практичного запровадження.

Виходячи з положення України як транзитної держави, конче необхідно розробити законодавчі засади для регламентування

діяльності комплексу транспортних коридорів на рівні вимог ЄС. З метою збільшення вантажопотоків на залізничному транспорті встановити економічно обґрунтовані наскрізні ставки на перевезення вантажів на взаємовигідних умовах під конкретні контракти, обумовлюючи обсяги і маршрути на двох- і багатосторонній основі та використовувати диференційовані тарифи у залежності від вантажу.

Для поліпшення стану перевезення доцільно було б запровадити систему квотування частки експортних вантажів для національного вантажного флоту, що сприятиме його відродженню. Для реалізації цього необхідно розробити та прийняти Закон «Про український міжнародний реєстр суден».

Зосередити подальшу роботи в питаннях забезпечення безпеки судноплавства та запобігання забруднення довкілля шляхом приєднання до міжнародних договорів, які є основою для нормативно-правових актів ЄС, до яких Україна ще досі не приєдналась.

Підвищення рівня обробки вантажів та відправлення їх споживачам пов'язано з необхідністю розвивати інфраструктуру портів (будівництво зернових терміналів та зернових комплексів з одночасною обробкою (фумігацією) зерна на цих об'єктах), знижуючи вартість перевезень, підвищуючи пропускну можливість портів. Від того, як буде реалізовано техніко-економічний потенціал портового господарства залежить успіх інтеграції України в світову економіку, оскільки саме рівень розвитку портів впливає на інтенсифікацію перевезення вантажів та пасажирів.

Реалізація принципів міжнародного права в Україні значною мірою буде залежати від розробки та реалізації заходів щодо поетапного приєднання України до міжнародних конвенцій та багатосторонніх угод у галузі транспорту та вступу до міжнародних транспортних організацій з визначенням пріоритетів, пов'язаних з інтеграцією транспортно-дорожнього комплексу України до транспортних систем ЄС та СНД і подальшим розвитком транзитних перевезень. Потребує реформування сфера страхування у відповідності з принципами, стандартами та установчими рекомендаціями Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAI8).

Отже, вдосконалення окремих складових зовнішньоторговельної політики України в сфері законодавства та узгодження дій державних органів між собою дозволить в більшій мірі використовувати потенціал торговельно-

економічних відносин між Україною та країнами ЄС. Регулювання зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС сприятиме підвищенню ефективності експортно-імпортних операцій та економічному зростанню України.

І. П. Ольшевська,
старший викладач КНЕУ

ЄВРОПЕЙСЬКІ РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Міжнародні міграційні потоки, насамперед трудова міграція, по чисельності охопили з 90-х років минулого сторіччя всі країни світу, ставши воістину глобальною проблемою. В ній, як у дзеркалі, найбільш наочно виявляються гострі сучасні протиріччя між національними й іноземними громадянами в країнах їх перебування, між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Важливо вивчити регіональну міграційну політику з урахуванням сучасних реалій в зв'язку з посиленням міграційного контролю, з однієї сторони, і з іншої — в зв'язку з скасуванням державних перепон в межах інтеграційних економічних союзів (ЄС, НАФТА, Латиноамериканський і Арабський загальний ринок) і повсюдний прояв «прозорих» кордонів, в тому числі в країнах СНД. Ці питання мають як науковий, так і практичний характер, оскільки правильні відповіді можуть стати важливим внеском не тільки в трудовий обмін, але і в ефективний розвиток як окремих країн, так і світу в цілому. Цим, зокрема, обумовлюється *актуальність* обраної теми.

Різні аспекти міграційних процесів у системі міжнародних економічних відносин були предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, у працях таких зарубіжних економістів як П. Кругман, П. Стокер, Дж. Саймон, С. Кастл, В. Кларк, В. Хьюго, М. Тодаро, Н. П. Плетньова, Ж. Зайончковська, Г. С. Вітковська, О. А. Іконніков, Т. Заславська, А. Кирсєв, Г. Овчинніков, Н. Охлопкова, В. Каламанов, І. Цапенко. Окремі аспекти міграційних процесів досліджуються українськими вченими В. Будкіним, Ф. Заставним, Л. Кривенко, Н. Лібановою, О. Малиновською, Т. Петровою, А. Поручником, М. Романюк, Л. Філіпенко, О. Хомрою, І. Школою та ін.

Метою даної статті визначено дослідити систему міжнародного регулювання міграційних процесів на прикладі